

Samenvatting

Wat betekent internationalisering van R&D voor de Nederlandse economie en voor de innovatiekracht van Nederland? In dit advies beantwoordt de AWT deze vraag door te kijken naar:

- hoe we er in Nederland qua bedrijfs-R&D voorstaan: wat Nederlandse bedrijven in het buitenland doen en buitenlandse bedrijven in Nederland, en waarom;
- wat dit betekent voor de Nederlandse economie;
- welk beleid nodig is om op ontwikkelingen in te spelen en kansen te grijpen.

Bevindingen

De analyse benadrukt de volgende punten:

- 1 *Geen verplaatsing van R&D* – De grote Nederlandse bedrijven zijn niet bezig hun R&D-capaciteit in Nederland af te bouwen om elders vergelijkbare activiteiten te starten; er is geen sprake van verplaatsing. Wel bouwen ze nieuwe R&D-capaciteit in andere landen op. Dat heeft vooral te maken met: i) marktkansen; ii) acquisities. Ook verandert wat men in Nederland doet, vanwege verschuivingen in taakverdeling (open innovatie) en concentratie op segmenten van hoge toegevoegde waarde (begin en eind van de productieketen).
- 2 *Consolidatie van R&D bij grote bedrijven* – De grote Nederlandse bedrijven consolideren hun R&D-inspanningen in Nederland. In het algemeen is er geen sprake van groei. Toch starten deze ondernemingen de nieuwe, grensverleggende onderzoeklijnen (Research) vooral in Nederland. Productontwikkeling (Development) vestigt men vaak dichtbij productiefaciliteiten en markten – in het buitenland.
- 3 *Flinke investeringen in R&D in het buitenland* – De grote Nederlandse bedrijven investeren behoorlijk in het buitenland in R&D-capaciteit. Dat is maar goed ook, want anders zouden ze de aansluiting op opkomende markten en op kennisontwikkeling elders in de wereld missen.
- 4 *Macro-beeld R&D in Nederland is niet gunstig* – Binnen Nederland verrichten bedrijven relatief weinig R&D. Het aandeel van de acht grote multinationals in het totaal aan R&D in Nederland daalt. Nederland behoort in Europa niet tot de top in het aantrekken van buitenlandse investeringen in R&D.
- 5 *Vestigingscondities in Nederland redelijk goed op orde* – Internationaal opererende grote bedrijven investeren wereldwijd in R&D. Locatie wordt bepaald door marktperspectieven en vestigingscondities. De belangrijkste vestigingsconditie, vooral voor onderzoek, is toegang tot de beste breinen, zowel op de arbeidsmarkt als in de kennisinfrastructuur en binnen netwerken. Bedrijven zijn in het algemeen goed te spreken over de kwaliteit van en de samenwerking met de kennisinfrastructuur in Nederland.

- 6 *R&D buitenlandse bedrijven in Nederland meer kwetsbaar* – R&D binnen Nederlandse vestigingen van buitenlandse bedrijven is relatief kwetsbaar, vooral als er geconcentreerd of gereorganiseerd wordt. Binnen deze buitenlandse bedrijven heeft de R&D in ons land een andere positie en status dan binnen Nederlandse bedrijven: de Nederlandse R&D-vestiging is er één in een reeks van buitenposten. Er is vaak minder binding met Nederland.
- 7 *Echte beslissingen over R&D op corporate niveau genomen* – Veranderingen die niets te maken hebben met de waarde en productiviteit van de R&D-functie als zodanig, bijvoorbeeld in ondernemingsbestuur (*corporate governance*) of in eigendom (acquisitie en desinvesteringen, *private equity*, lokale klanten of productiecapaciteit) kunnen invloed hebben op ondernemingsstrategie, R&D-investeringen en locatiebeslissingen.
- 8 *Meer beleidsconcurrentie* – Er ontwikkelt zich steeds meer concurrentie tussen landen binnen Europa om bedrijfs-R&D aan te trekken (*onshoring* van R&D). Nederland is hier de goede weg ingeslagen om zich te positioneren en om bedrijven actief aan te trekken, maar er is nog ruimte voor verdere verbetering.

Aanbevelingen

Per saldo meent de AWT dat we ons niet direct zorgen hoeven te maken over R&D-*offshoring*, maar dat er wel het een en ander dient te gebeuren om Nederland in de toekomst aantrekkelijk te houden als vestigingsplaats voor R&D en om bedrijfs-R&D hier naartoe te halen en vast te houden. Er is een publiek belang gemoeid met bedrijfs-R&D: er zijn kennispillowers en netwerkeffecten. Hier ligt een taak voor de overheid. Vestigingscondities moeten op orde zijn, maar om in Europa tot de top te behoren, moeten we meer doen. Enerzijds pleiten we voor een actiever beleid en anderzijds voor heldere keuzes. Dit leidt tot de volgende aanbevelingen:

1. Actief relatiemanagement

De AWT beveelt de Minister van Economische Zaken aan om een meer directe relatie tot in Nederland gevestigde grote en middelgrote bedrijven te ontwikkelen. Denk daarbij niet alleen aan bedrijven van Nederlandse maar vooral ook van buitenlandse oorsprong. Hij adviseert de Minister om:

- Nauwkeurig in kaart te brengen welke kennisintensieve bedrijven in Nederland actief zijn en hoe ze lokaal zijn ingebed.
- Directer met deze bedrijven te communiceren.
 - Zorg dat bedrijven met knelpunten bij de overheid terecht kunnen; neem ook zelf het initiatief tot contact; weet wat bij bedrijven speelt.
 - Geef binnen publiek-privaat gefinancierde innovatieprojecten vanuit de overheid inhoud aan de makel- en schakelfunctie om bedrijven, met name de kleinere en de buitenlandse, te helpen de weg te vinden naar partners, kennis en financieringsbronnen.

- Zorg dat overheden niet op een rigide en mechanische manier regels toepassen, maar met bedrijven in gesprek gaan over de interpretatie en toepassing van regels.
- Betrek bestuurders van bedrijven bij maatschappelijke ontwikkelingen en overheidsbeleid, bijvoorbeeld langs de weg van sociale netwerken, publieke nevenfuncties en verzoeken om advies.
- Bedrijven in een vroeg stadium bij de planning van overheidsprojecten te betrekken. Identificeer maatschappelijke opgaven voor de toekomst waarvoor de overheid een verantwoordelijkheid draagt en waarvoor innovatie nodig is. Ga daarover het gesprek met in Nederland gevestigde bedrijven aan ruim voordat het uitzetten van contracten aan de orde is.
- De mogelijkheden te gebruiken die overheidsaankoopmacht biedt (bijvoorbeeld op markten voor gezondheidszorg en medicijnen, energie en milieu, transport en logistiek, veiligheid en e-government) om onderzoek en innovatie in Nederland te stimuleren. Bevorder dat met grote concessies of overheidscontracten met buitenlandse ondernemingen ook R&D naar Nederland meekomt.
- Pal te gaan staan voor de in Nederland gevestigde bedrijven, ook die van buitenlandse oorsprong. Wees trots op wat we hebben en draag dat ook uit in internationale fora. Steun bedrijven in hun activiteiten op internationale markten.

2. Verduurzaming van sleutelgebieden- en *hot spot*-beleid

De AWT beveelt de Minister van Economische Zaken aan om de sleutelgebiedenaanpak door te zetten en te verduurzamen. Hij adviseert hem in dat verband vooral de volgende punten ter harte te nemen:

- Veranker de sleutelgebiedenaanpak als een hoofdelement van het innovatiebeleid voor de komende jaren en communiceer dit langjarig commitment in de richting van bedrijfsleven en kennisinstellingen. Zorg dat de financiering van het sleutelgebiedenbeleid een structureel karakter krijgt. Zorg voor afstemming tussen de sleutelgebiedenaanpak en initiatieven op Europees niveau, bijvoorbeeld *Technology Platforms*.
- Ondersteun en stimuleer samen met de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap de totstandkoming van *hot spots* van innovatieve bedrijvigheid.
 - Voer een actief beleid om kennisintensieve buitenlandse bedrijven naar Nederland te halen. Richt deze werving op kennisintensieve ondernemingen binnen sleutelgebieden – schiet niet met hagel maar met scherp. Zet de daartoe reeds door de Directie Buitenlandse Investerings in Nederland (DBIN) ingeslagen weg versterkt door. Zorg hierbij voor een betere afstemming tussen de activiteiten van DBIN en die van regionale en supranationale organisaties.
 - Verbreed de taakopdracht van de Technisch Wetenschappelijk Attachés (TWA's): zet hen niet alleen in voor het signaleren en rapporteren van technologische ontwikkelingen, maar richt hun aandacht ook op ontwikkelingen in de (toegepaste) wetenschappen. Geef hen meer een

makel- en schakelfunctie tussen Nederlandse en buitenlandse bedrijven en kennisinstellingen.

- Faciliteer het ontstaan van *hot spots* door het bieden van goede infrastructuurle voorzieningen, het oplossen van problemen in de ruimtelijke planning en het garanderen van goede (internationale) bereikbaarheid.
- Zorg in samenspraak met de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap voor samenhang in de aansturing van het onderzoeksbestel (focus en massa) en de ontwikkeling van sleutelgebieden.
 - Bouw samen met OCW en met steun van NWO verder aan *centres of excellence* in R&D binnen sleutelgebieden, onder andere in de vorm van Technologische en Maatschappelijk Topinstituten (TTI's en MTI's). Zoek daar bij de niches op waarin de combinatie van sterktes in het bedrijfsleven in Nederland en in kennisinstellingen samenkomen. Houd de aandacht op voldoende focus en specialisatie vast.
 - Stimuleer in dat verband kennisinstellingen intensiever om het gesprek met bedrijven aan te gaan over hun profiel, leerstoelenplan en onderzoeksagenda.

3. Vestigingscondities verder versterken

De AWT adviseert de Ministers van Economische Zaken en van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap om urgent specifiek aandacht te schenken aan de volgende punten:

- *Houd de kwaliteit van de kennisinfrastructuur op topniveau.*

Hiervoor is vooral nodig dat er meer in fundamenteel en strategisch onderzoek wordt geïnvesteerd en dat de ruimte voor vrij onderzoek binnen kennisinstellingen voldoende wordt gewaarborgd. Om dit te doen, is het noodzakelijk de beste wetenschappers ruimer van middelen te voorzien en om deze middelen meer vanuit een langetermijnperspectief toe te wijzen.
- *Verbeter de aansluiting tussen publiek en privaat onderzoek.*

Een goede aansluiting tussen publiek en privaat onderzoek begint aan het begin van onderzoekstrajecten. Stimuleer daarom een intensievere communicatie tussen kennisinstellingen en bedrijven over wederzijdse onderzoeksinteresses en onderzoeksagenda's en bevorder het gesprek over profilering van leerstoelen.
- *Stimuleer kennistransfer.*

Het is van belang tot een betere kennistransfer en kennisexploitatie vanuit onderzoeksinstellingen en universiteiten te komen, met name door mobiliteit van onderzoekers tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven te bevorderen. Zet meer in op kennisverspreiding door mobiliteit ('kennis op pootjes'). Maak het bijvoorbeeld voor onderzoekers aantrekkelijker om bij commerciële kennisexploitatie betrokken te zijn en stimuleer ondernemerschap.
- *Houd de beschikbaarheid van voldoende hoog gekwalificeerd personeel op peil, in het bijzonder in bètarichtingen.*

Veel bedrijven maken zich nu al een reeks van jaren zorgen over de toekomstige beschikbaarheid van bèta's, van hoogopgeleid technisch-wetenschappelijk personeel.

Dat is een probleem: bedrijven zien hierin een belangrijke zwakte van ons vestigingsklimaat. De AWT deelt de zorgen van het bedrijfsleven op dit punt. Voor de korte termijn moet de immigratie van kenniswerkers (en hun familie) vergemakkelijkt worden, zowel voor een lang als voor een kort verblijf. Met het oog op de langere termijn moet het beleid om jongeren te stimuleren te kiezen voor bètaopleidingen worden geïntensiveerd.

- *Lever een internationaal concurrerend pakket aan publieke ondersteuning voor private R&D.*

Evalueer de ondersteuningsfaciliteiten voor bedrijfs-R&D voortdurend in het licht van internationale ontwikkelingen. Maak wijs gebruik van de met ingang van 2007 verruimde staatssteunregels van de EU. Bevorder dat de invoering van een verlaagd belastingtarief voor royaltyinkomsten uit licenties (R&D-box) wordt doorgezet. Heroverweeg de invoering van een kredietinstrument ter financiering van bedrijfs-R&D met voorwaardelijke terugbetalingscondities. Ga door met het terugdringen van administratieve lasten en bevorder binnen uitvoeringsorganisaties van de overheid een cultuur van constructief omgaan met regels.

